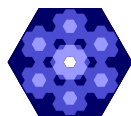
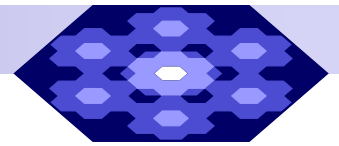

Migrace a mobilita obyvatelstva

CENARS

Centre for Analysis of Regional Systems
cenars.upol.cz

Typologické kritéria mobility obyvatelstva

mobilita: prostorová a sociální dimenze

■ *nejdůležitější znaky prostorové mobility:*

□ **periodicita a délka trvání pohybu:**

trvalé; dočasné (denní; týdenní; měsíční; sezónní)

□ **vzdálenost pohybu:**

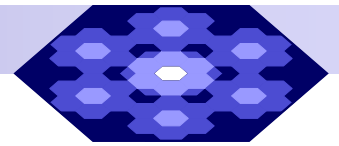
*mezikontinentální; mezistátní; meziregionální;
vnitřní...*

□ **směr pohybu:**

koncentrační; dekoncentrační

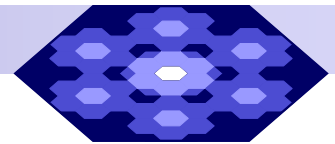
□ **organizace pohybu:**

*živelný vs. plánovaný; legální vs. nelegální;
dobrovolný vs. nucený*

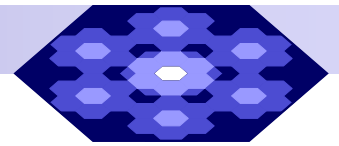
Prostorová mobilita obyvatelstva

- *typologické kritéria prostorové mobility:*
 - **početnost skupin:**
individuální; skupinové; masové pohyby obyvatel
 - **prostorový průběh:**
přímé pohyby; pohyby s průběhem po etapách
 - **strukturální znaky účastníků pohybu:**
biologické; ekonomické; jazykové; národnostní

Příčiny a motivace mobility obyvatelstva

- *ekonomické vs. mimoekonomické (politické, kulturní, náboženské, environmentální...)*
- *push a pull faktory*
 - *push faktory – „vyhánějící“ obyvatelstvo z vlastního státu (politická a ekonomická nestabilita, válečné, náboženské a národnostní střety, zhoršení kvality životního prostředí...)*
 - *pull faktory – „přitahující“ obyvatelstvo do vyspělých zemí (politická stabilita, ekonomická prosperita, vysoká kvalita života, svoboda a možnost seberealizace...)*

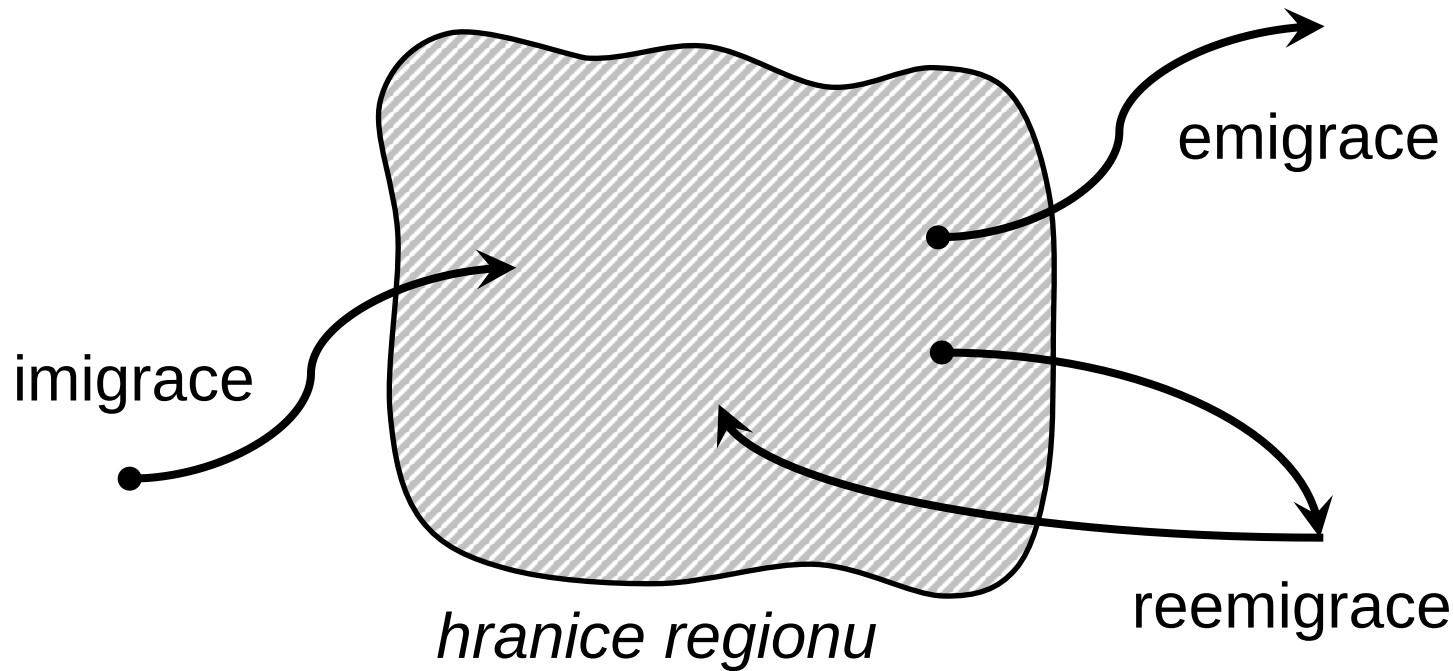

Typy prostorové mobility

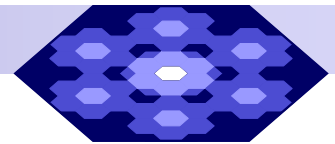
- *migrace (stěhování) obyvatelstva*
- *dočasné změny pobytu (např. sezónní migrace)*
- *pravidelné pohyby (periodické)*
 - *pracovní migrace (dojíždka do zaměstnání)*
denní dojíždka (pendlerství) vs. nedenní dojíždka
 - *studijní migrace*
- *nepravidelné dočasné pohyby (turbulence)*
nejčastěji za cestovním ruchem a rekreací, službami, nákupy, sportem, obchodní a služební cesty apod.

všechny typy prostorové mobility obyvatelstva mají výrazný vliv na vytváření sociálně geografických regionů

Migrace obyvatelstva

repatriace – návrat do prostorů, z nichž bylo obyvatelstvo předtím nedobrovolně vystěhováno

Imigrace a emigrace

■ ***imigrace (přistěhovalí)***

- *absolutní počet imigrantů v období (zpravidla za rok)*
- *hrubá míra imigrace*

I – počet imigrantů z regionu

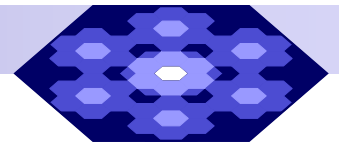
$$hmi = \frac{I}{S} * 1000$$

■ ***emigrace (vystěhovalí)***

- *absolutní počet emigrantů v období (zpravidla za rok)*
- *hrubá míra emigrace*

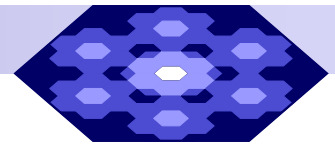
E – počet emigrantů z regionu

$$hme = \frac{E}{S} * 1000$$

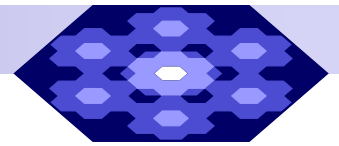
Další charakteristiky imigrace a emigrace

- *objem migrace (migrační obrat)* $m_o = \frac{I + E}{S} * 1000$
- *migrační saldo* $ms = \frac{I - E}{S} * 1000$
- *index migračního salda* $I_{ms} = \frac{I - E}{I + E} * 100$
- $I - E > 0$: *migrační saldo nazýváme hrubá imigrace*
- $I - E < 0$: *migrační saldo nazýváme hrubá emigrace*

Typy migrací (Waugh 1995)

<i>Typ migrace</i>		<i>Příklady</i>
<i>stálá - vnější</i>	<i>dobrovolná</i>	<i>z bývalých britských kolonií na britské ostrovy</i>
	<i>vynucená</i>	<i>afričtí otroci do Severní a Latinské Ameriky</i>
<i>stálá -vnitřní</i>	<i>vylidňování venkova</i>	<i>ve většině rozvojových zemí</i>
	<i>vylidňování města</i>	<i>velká města a aglomerace v řadě zemí Evropy</i>
	<i>regionální</i>	<i>ze SZ na JZ Velké Británie</i>
<i>polostálá</i>	<i>na několik let</i>	<i>zahraniční pracovníci v zemích západní Evropy</i>
<i>sezónní</i>	<i>na několik týdnů, měsíců</i>	<i>zemědělní pracovníci, studenti univerzit, lidé na dovolené</i>
<i>denní</i>	<i>dojíždějící</i>	<i>za prací, do škol</i>

Vnitřní migrace

- *registruje se v ČR od roku 1950*
- *hlášení o stěhování*
- *čtvrtletní publikace v Pohybech obyvatelstva*
- *stěhování přes hranice obcí a v Praze přes hranice urbanistických obvodů*

Měsíc 200 ...

Registrováno
ČSÚ ČV 5/02
ze dne 25.6.2001
IFK 495002

(vyplňuje ČSÚ)

Datum narození	den, měsíc, rok									01
Rodné číslo										02
Datum přihlášení k pobytu	den, měsíc, rok									03
Pohlaví	1-mužské 2-ženské									04
Stav	1-svobodný(á) 2-ženatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)									05
Státní obč. (uveďte slovy)										06
Nejvyšší vzdělání	1-základní 2-střední bez maturity 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské									07
Důvod stěhování (uveďte jeden hlavní důvod)										08
1-změna pracoviště 2-přiblížení k pracovišti 3-učení, studium										09
4-zdravotní důvody 5-sňatek 6-rozvod 7-bytové důvody										
8-následování rodinného příslušníka 9-jiný důvod										
Předchozí trvalé bydliště	okres									
	obec									
	ulice, č.p.									
Stát (u přistěhovaných z ciziny)										
	(kóduje ČSÚ)	C	Z							10-11
										12
Nové trvalé bydliště	okres									
	obec									
	ulice, č.p.									
Stát (u vystěhovaných z ciziny)										
	(kóduje ČSÚ)	C	Z							13-14
										15

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ.

Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy.

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

rub

Pokyny pro vyplnění Hlášení o stěhování (Obyv 5-12)

K tomuto statistickému zjišťování, které je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2002, je zpravodajská jednotka povinna ze zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, v platném znění, poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem.

Zpravodajskými jednotkami, odpovídající za hlášení o stěhování (Obyv 5-12) jsou:

- ohlašovny pobytu pro případy stěhování občanů ČR z obce do obce na území ČR nebo stěhování občanů ČR z a do ciziny
- okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR pro případy vnitřního i zahraničního stěhování cizinců a osob bez státního občanství

Za občany ČR vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 ohlašovna pobytu v obci, do níž se občan přistěhoval z jiné obce v ČR nebo z ciziny, a ve které se hlásí k trvalému pobytu podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Za občany, kteří se dlouhodobě stěhují mimo ČR, vyhotovuje hlášení ohlašovna pobytu v obci, kde měl občan ČR trvalé bydliště při odevzdání občanského průkazu do úschovy podle stejného zákona před vystěhováním do ciziny.

Za cizince - s povolením k trvalému pobytu na území ČR,
- s vízem nad 90 dní, jehož doba pobytu v ČR je delší než jeden rok,
- s azylem na území ČR,

který **se stěhuje v rámci ČR** do jiné obce, vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 okresní úřadovna cizinecké policie příslušná okresu přistěhování.

Ostatní případy stěhování cizinců (povolení k trvalému pobytu na území ČR při příjezdu; první překročení doby pobytu 1 roku u cizinců s vízem nad 90 dní; udělení azylu; faktické vystěhování z ČR; ukončení platnosti víza bez jeho následného prodloužení nebo získání nového – „úřední vystěhování“) a také informace o získání občanství ČR jsou ČSÚ zasílány prostřednictvím automaticky generované exportní dodávky měsíčně každou okresní úřadovnou cizinecké policie prostřednictvím příslušné Krajské správy cizinecké policie a Krajské reprezentace ČSÚ.

Podrobnosti obou typů vykazování stěhování cizinců řeší příslušné interní pokyny orgánů služby cizinecké a pohraniční policie.

Hlášení musí být vyhotoveno za všechny osoby, tedy i za děti mladší 15 let a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jinak nezpůsobilé.

Zpravodajská jednotka může požádat občany, aby hlášení za sebe a své rodinné příslušníky vyplnili sami, nemůže to však od občanů vyžadovat.

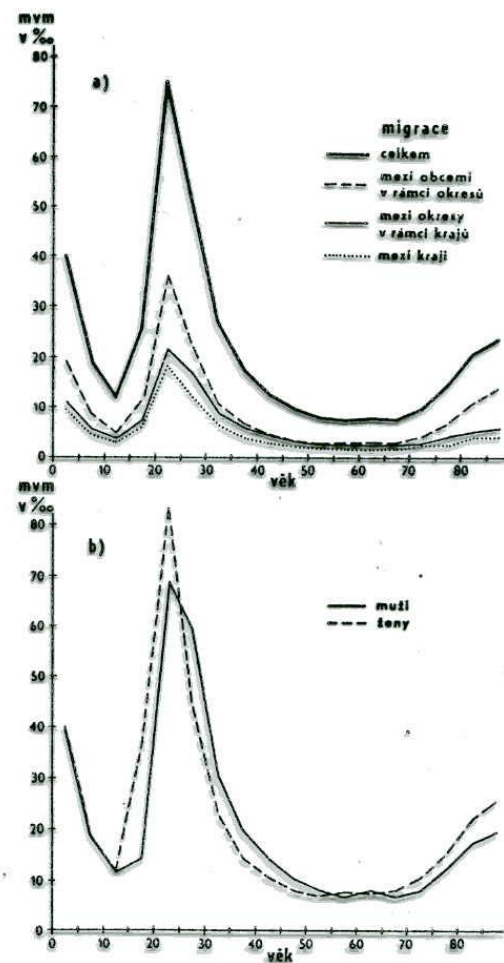
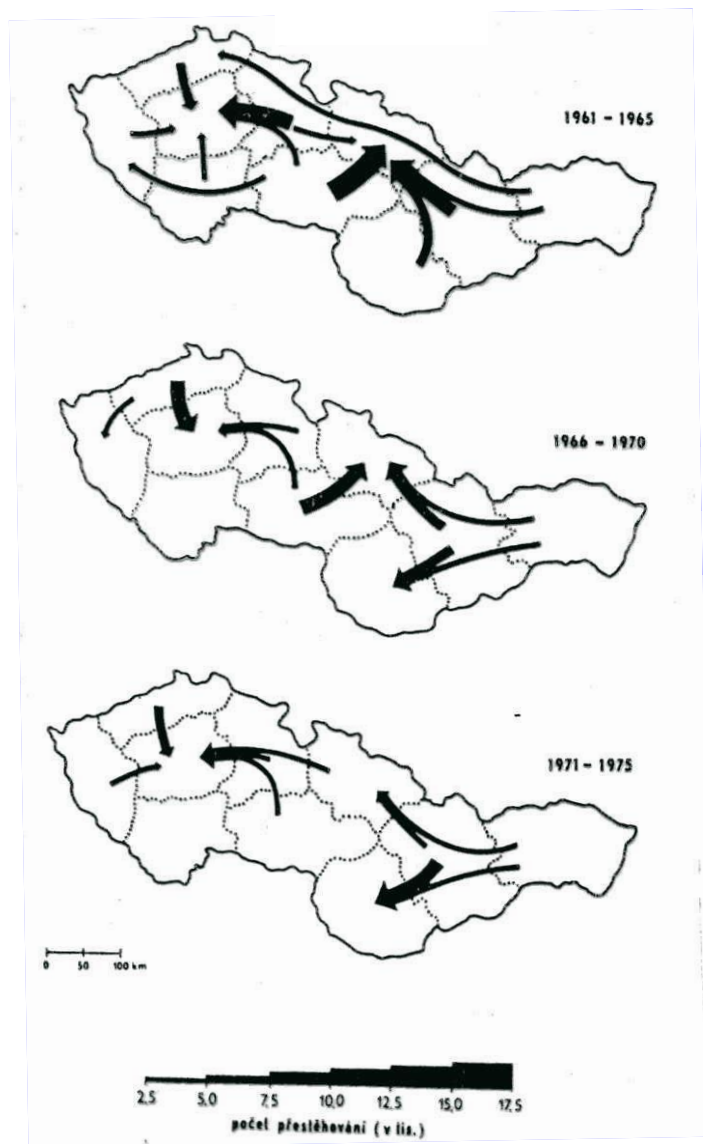
Soubor hlášení Obyv 5-12 za kalendářní měsíc zašle zpravodajská jednotka první pracovní den následujícího měsíce na adresu:

ČSÚ - Odbor gesčního zpracování Praha, oddělení zpracování demografie
Sokolovská 142
186 04 Praha 8 - Karlín

Nenastal-li v kalendářním měsíci žádný případ stěhování, zašle zpravodajská jednotka tiskopis Negativní hlášení pro statistiku mechanického pohybu obyvatelstva čtvrtletně, vždy za příslušné měsíce daného čtvrtletí a to:

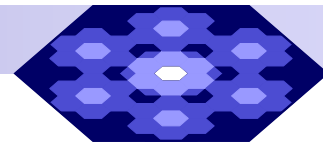
- v dubnu za leden, únor, březen
- v červenci za duben, květen, červen
- v říjnu za červenec, srpen, září
- v lednu následujícího roku za říjen, listopad, prosinec.

Vnitřní migrace v ČR – základní trendy

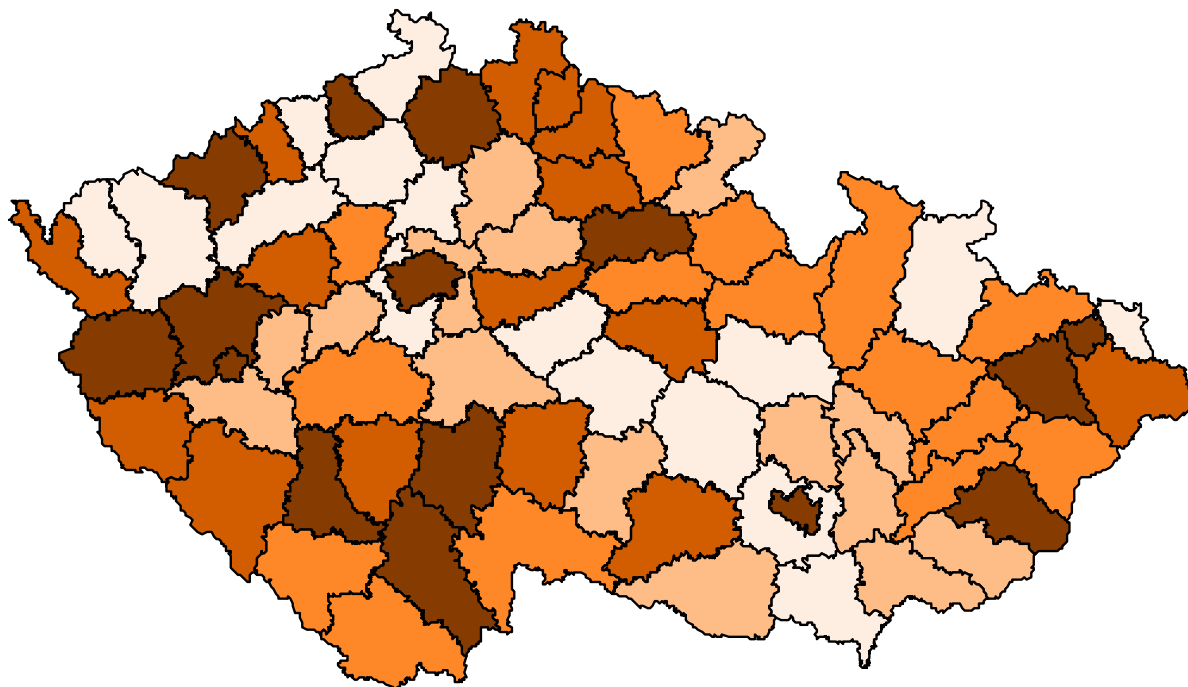

Obr. 9.13

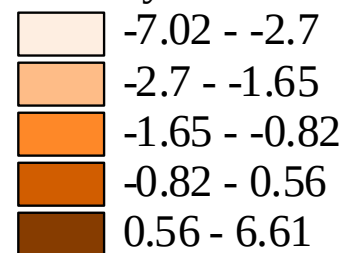
Míry vnitřní migrace podle věku, ČSSR, 1975

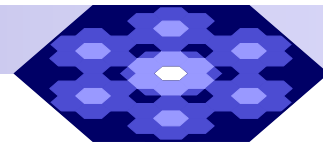

Intenzita migračního salda okresů ČR 1987-1989 ***(vnitrostátní migrace, průměrné roční saldo na 1000 obyv.)***

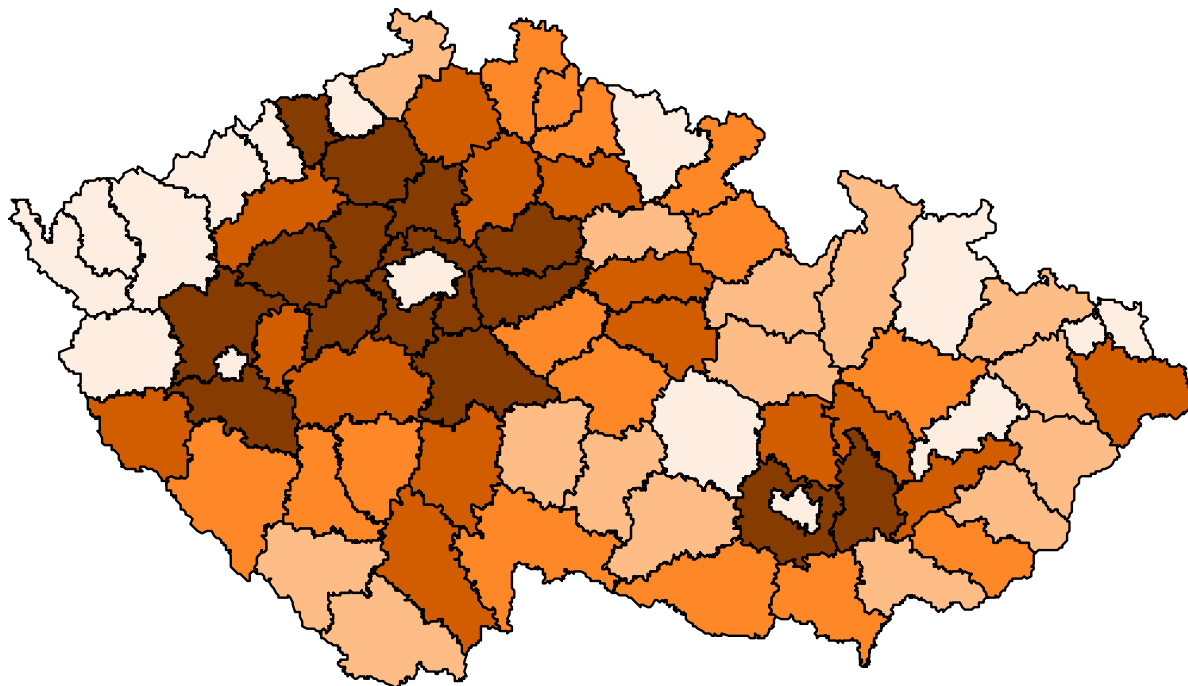

Kvantily 76 okresů

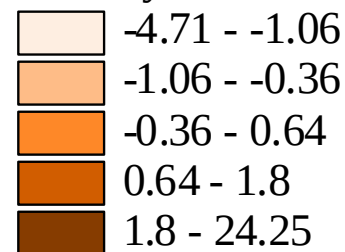

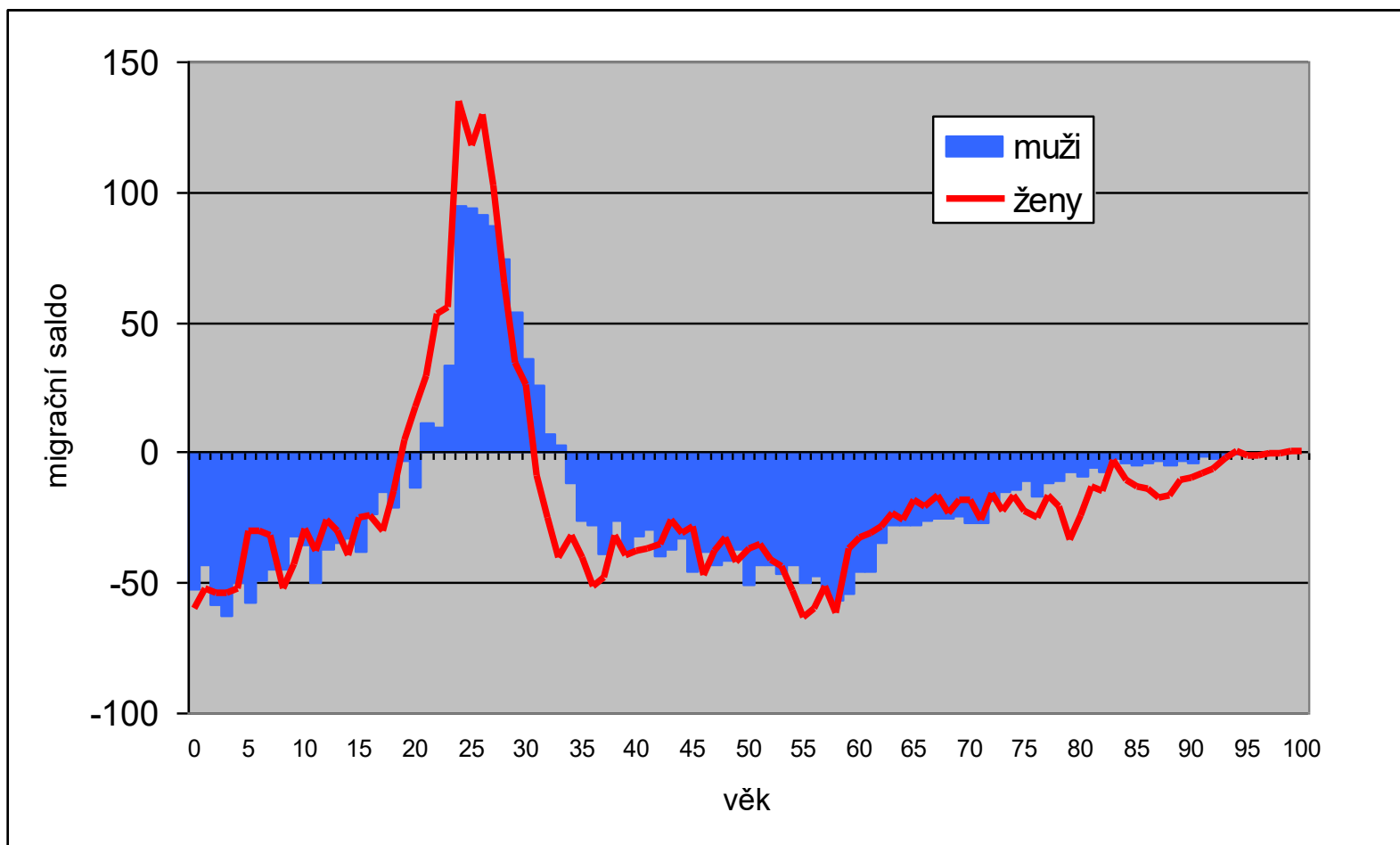
Intenzita migračního salda okresů ČR 2000-2002 ***(vnitrostátní migrace, průměrné roční saldo na 1000 obyv.)***

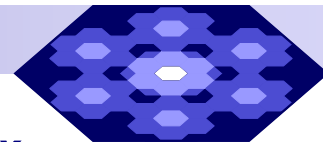

Kvantily 76 okresů

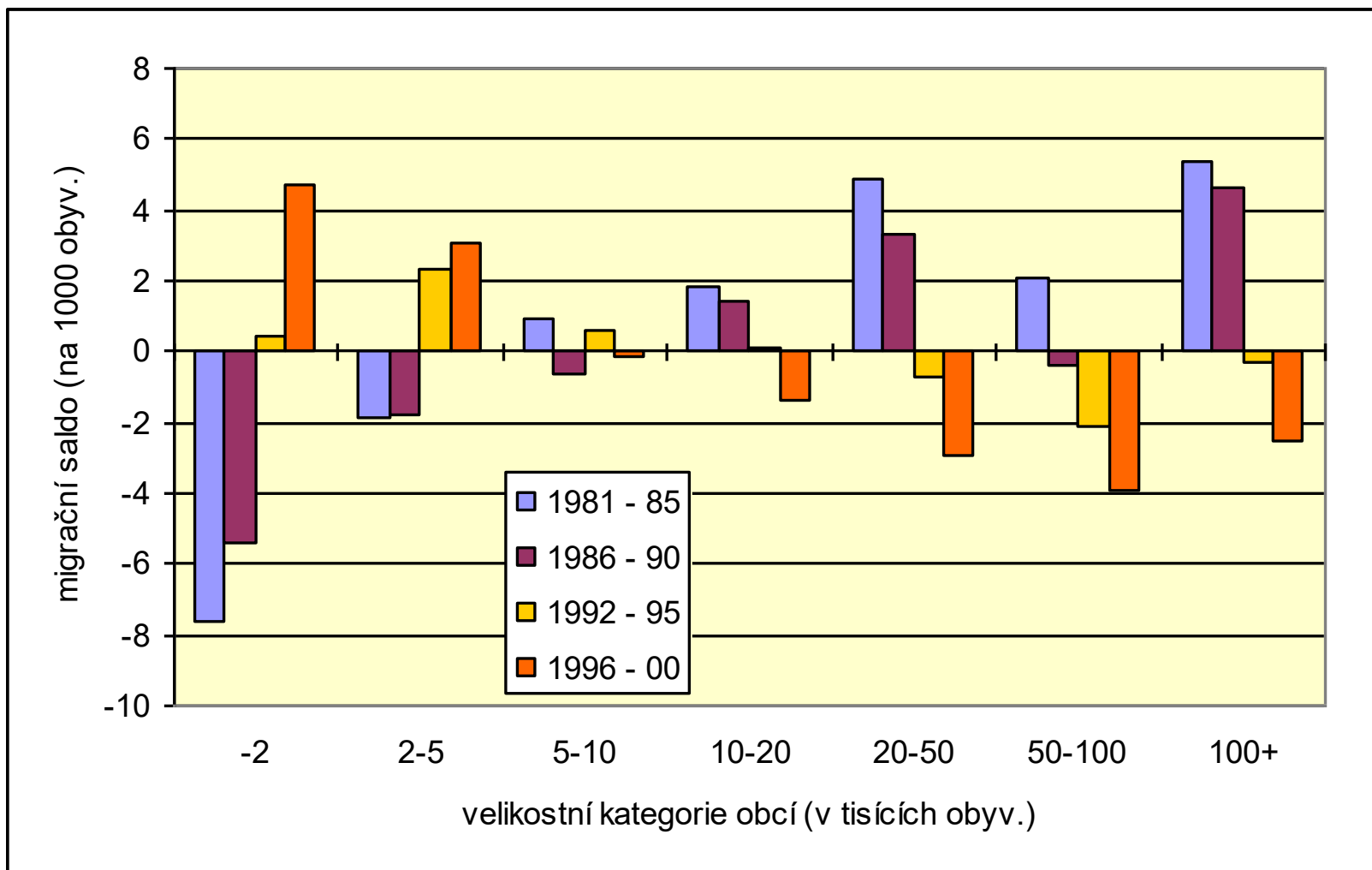

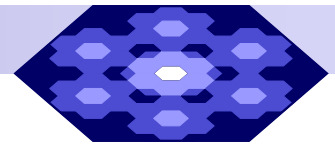
Migrační saldo Prahy podle věku (roční průměr 2000-02, vnitrostátní migrace)

Vývoj migračního salda podle velikostní obcí ČR (vnitrostátní migrace, roční průměry MS na 1000 obyv.)

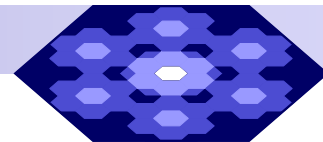

Hierarchické úrovně regiotvorných procesů

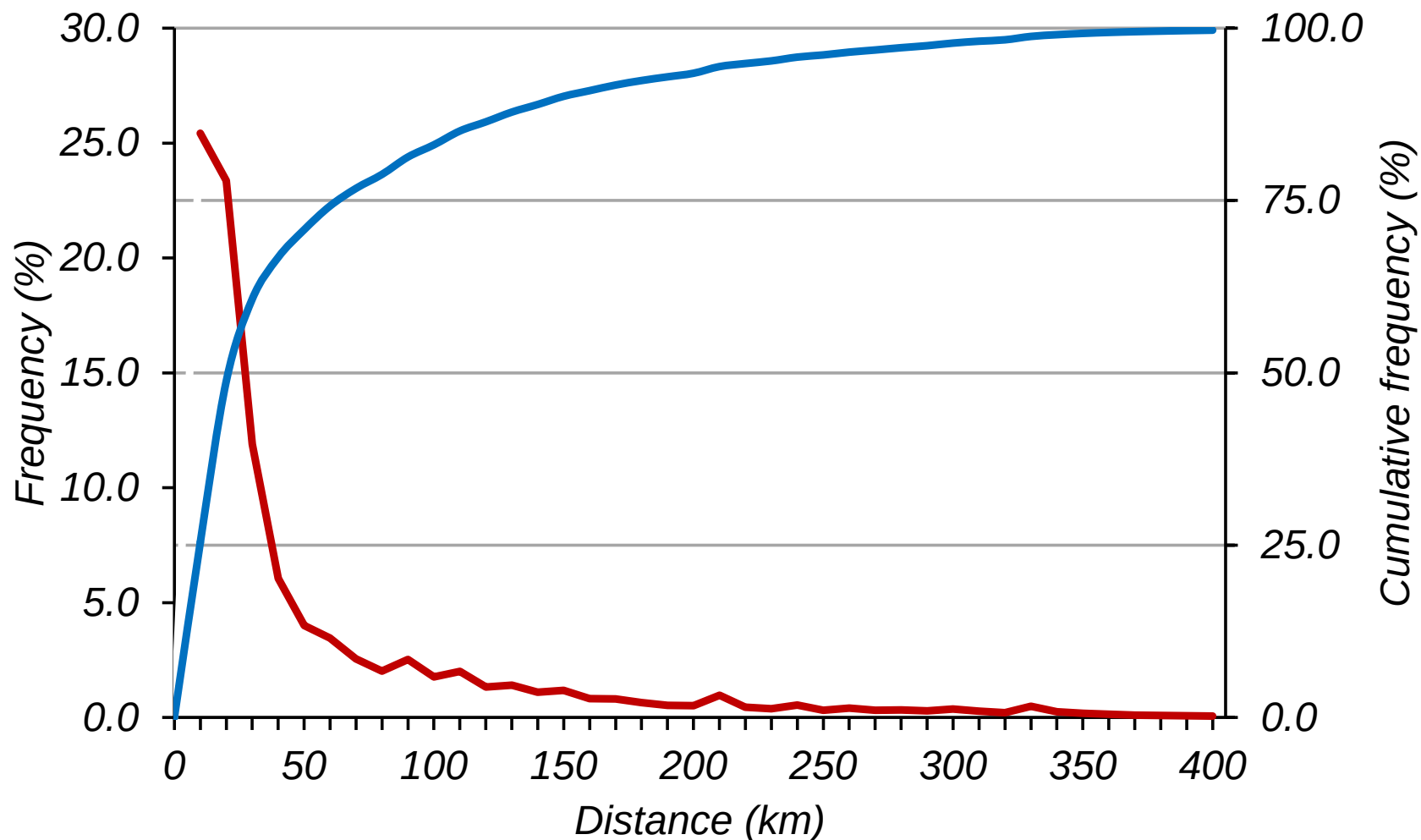
(Hampl, Ježek, Kühnl 1978; Hampl, Gardavský, Kühnl 1987; Bašovský, Lauko 1990)

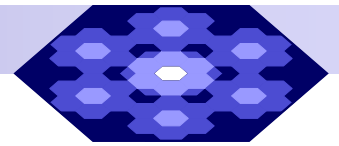
- *mikroregionální úroveň*
 - *denní dojíždka za prací a za službami*
- *mezoregionální úroveň*
 - *nedenní dojíždka za prací, ~~migrace~~, dojíždka do VŠ a specializovaných SŠ*
- *makroregionální úroveň*
 - *neuveden proces, jediné centrum je Praha*

pozn. s migrací pánové neměli úplně pravdu

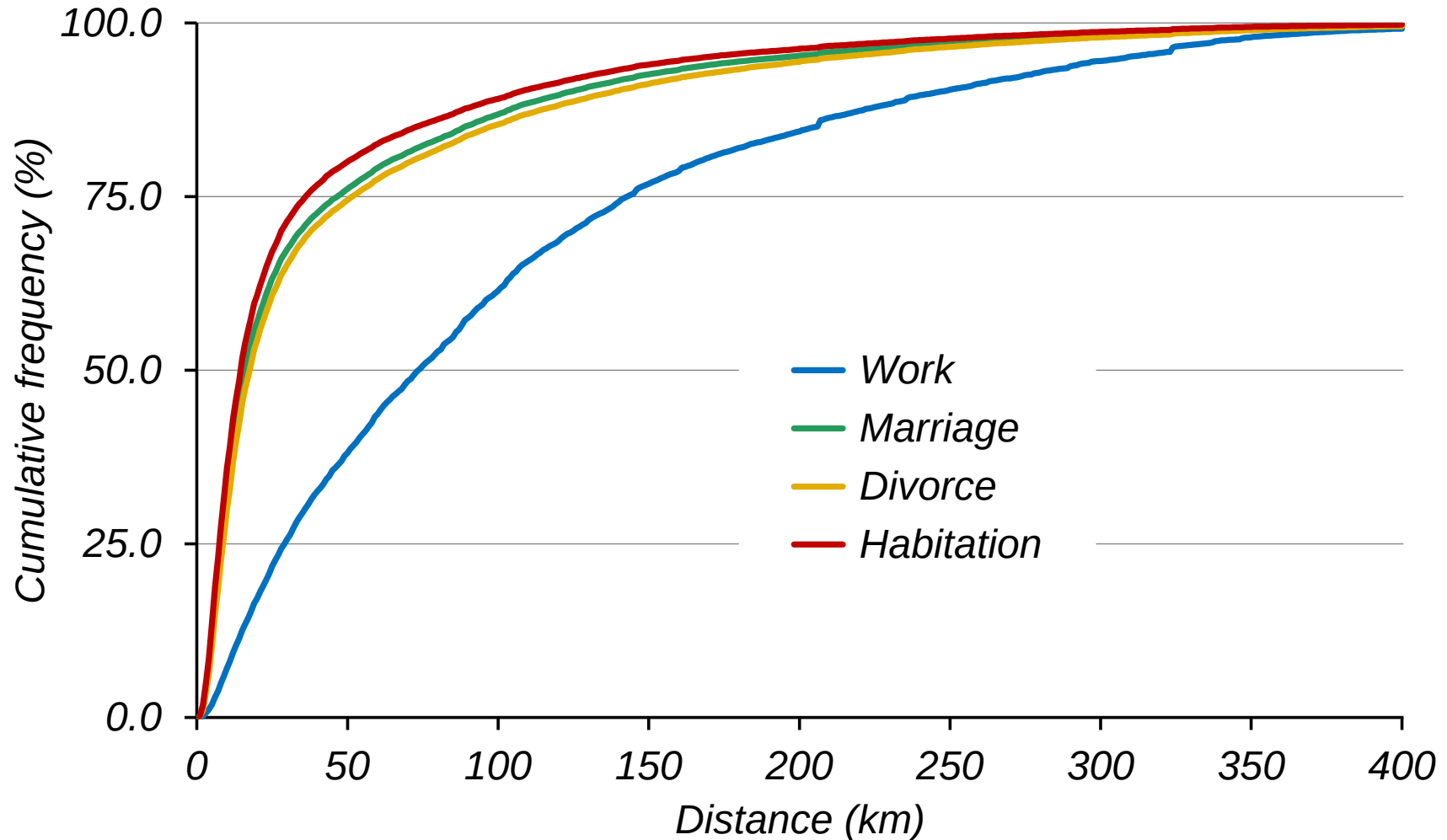

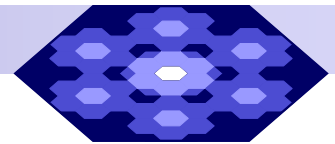
Četnosti migrací v ČR 2001-2012 dle vzdálenosti

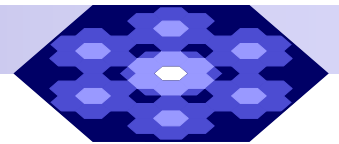
Četnosti migrací v ČR dle důvodů a vzdálenosti

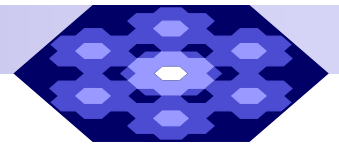
Mezinárodní migrace

- **příčiny migrací** se mění v čase, obecně roste význam ekonomických, ekologických a politických příčin
- sociálními, psychologickými a ekonomickými příčinami migrací se zabývá **behaviorální geografie**
- **důsledky migrací:** mění se celosvětové rozmístění obyvatel, jeho struktura
- rozdílný dopad pro imigrační a emigrační oblast (demografický, ekonomický) – jaký???
- organizace a servery zabývající se migracemi: UN.org/popin, IOM.int, IOM.cz, UNHCR.ch, cizinci.cz, migraceonline.cz

Historie migrací

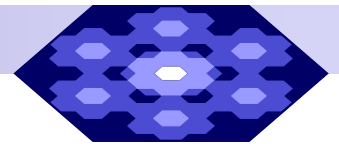
- *novověké migrace: význam volného pohybu pracovních sil, demografické revoluce v Evropě a kapitalistického vývoje*
- *Evropa: vysoká dynamika populace a její význam pro migraci 19. a 20. století*
- *Amerika: osídlování v 16. a 17. století Španěly a Portugalci, od 17. století více do Severní Ameriky (USA hlavně od 19. století)*
- *Asie: vysoká stabilita populací – nucené migrace Číňanů a Indů do JV Asie, Korejců do Japonska a židé do Izraele*
- *Afrika: nucené migrace do USA a Karibiku (pokles podílu Afriky na světovém obyvatelstvu: 1750 - 13,5% a 1950 - 7,3%)*

Fáze přistěhovaleckých vln do USA

- *(1820-1960 cca 45-50 mil.) – podle dominujících národností:*
 - *1. polovina 19. století – Irsko, Británie, Skandinávie, Benelux*
 - *kolem roku 1870 – Německo*
 - *1885-1900 – Itálie*
 - *počátek. 20. století – jižní Evropa a Rakousko-Uhersko,*
 - *20. léta 20. století – Balkán a střední Evropa (ČSR – hlavně Slovensko)*
 - *po 2. světové válce – Asie a Hispánci*

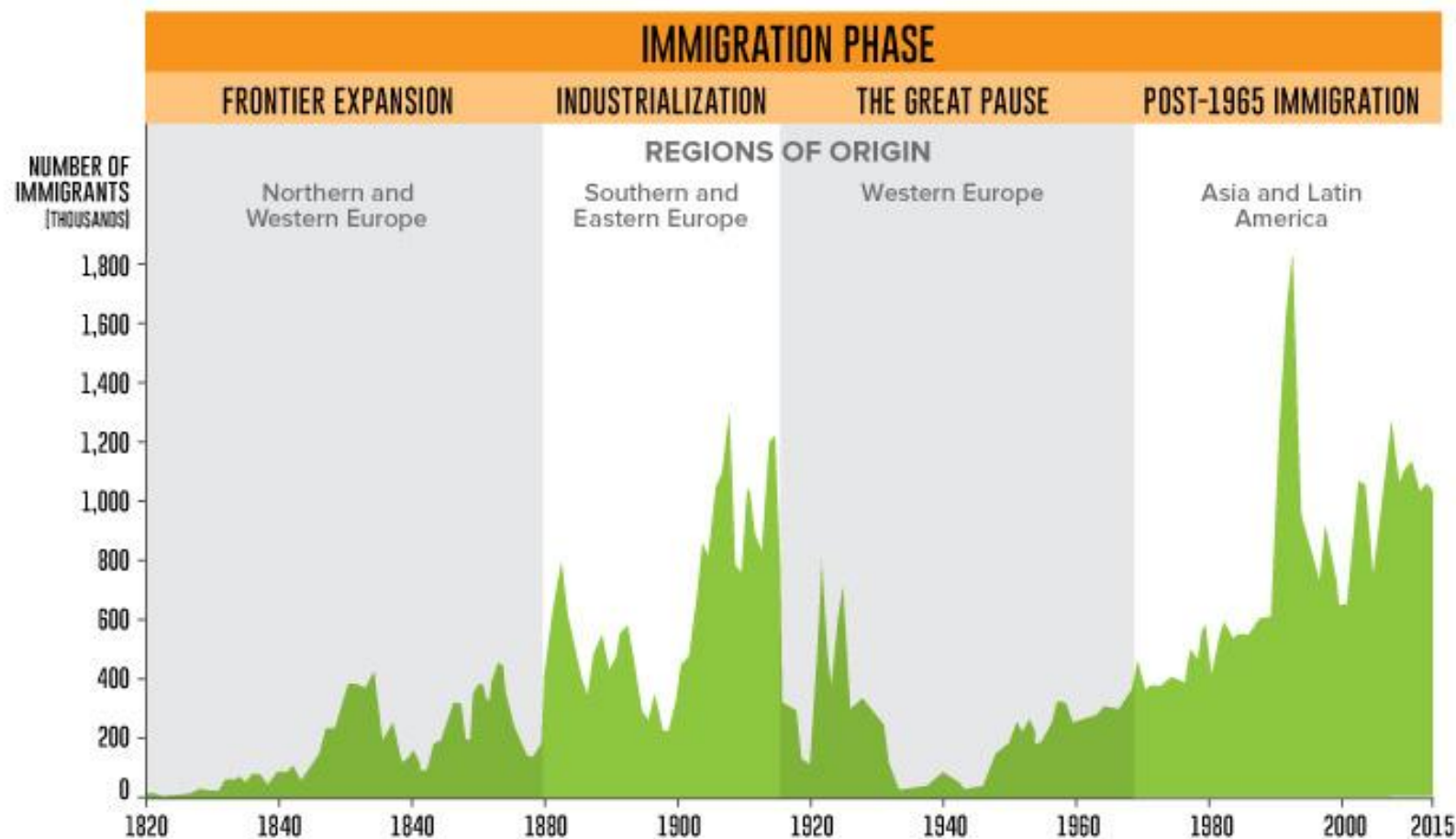
OLD IMIGRATION DO R. 1883, NEW IMIGRATION PO R. 1883 (viz tabulka)

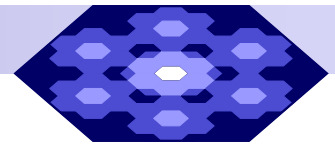
Emigrační vlny do USA

<i>PŮVOD EMIGRANTŮ</i>	<i>1820-1860 (%)</i>	<i>1861-1890 (%)</i>	<i>1891-1920 (%)</i>	<i>1921-1960 (%)</i>
<i>stará evropská imigrace</i>	<i>91,2</i>	<i>76,0</i>	<i>25,0</i>	<i>37,3</i>
<i>nová evropská imigrace</i>	<i>0,7</i>	<i>11,5</i>	<i>63,3</i>	<i>21,0</i>
<i>EVROPA CELKEM</i>	<i>91,9</i>	<i>87,5</i>	<i>88,3</i>	<i>58,3</i>
<i>AMERIKA</i>	<i>3,6</i>	<i>9,6</i>	<i>8,4</i>	<i>37,0</i>
<i>ASIE</i>	<i>0,8</i>	<i>2,5</i>	<i>2,8</i>	<i>3,6</i>
<i>AFRIKA A OSTATNÍ</i>	<i>3,7</i>	<i>0,4</i>	<i>0,5</i>	<i>1,1</i>

Imigrační vlny do USA 1820-2015

1986: IRCA (Immigration Reform and Control Act) – legalizace některých skupin ilegálních přistěhovalců

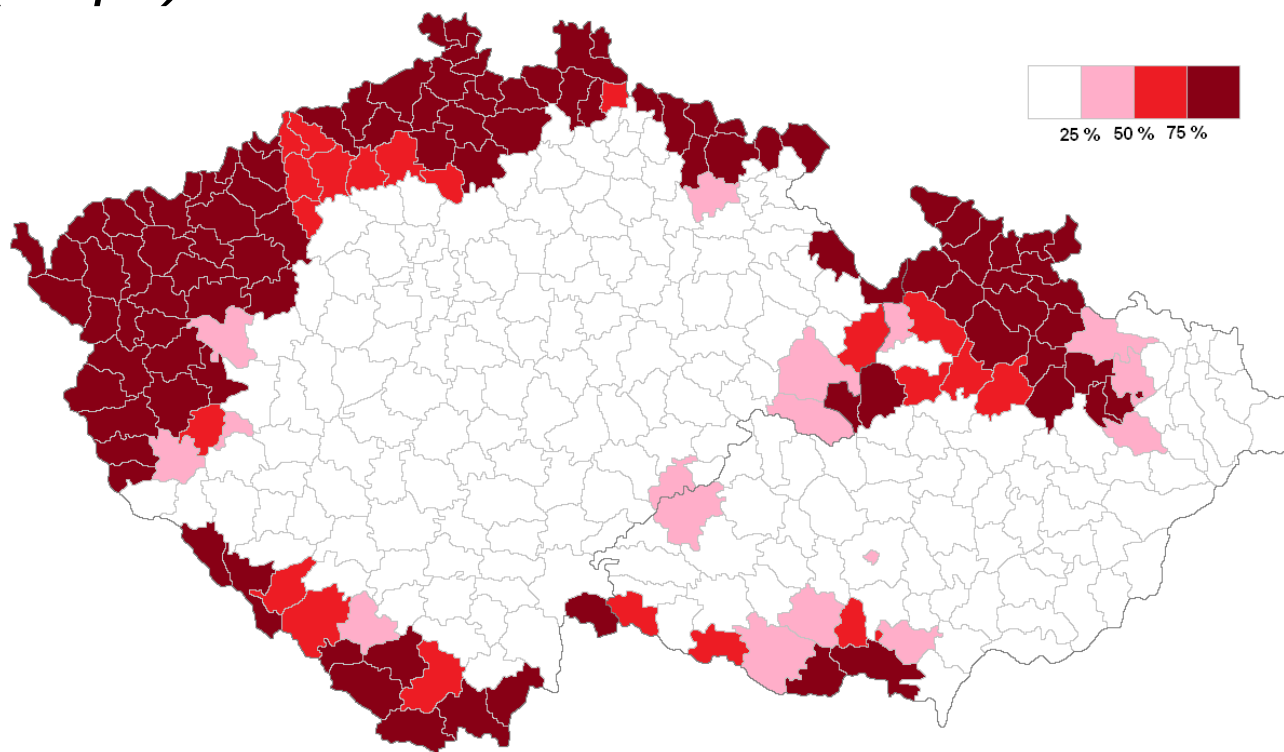

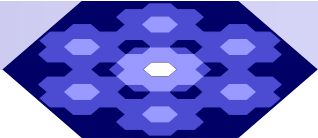
Migrační směry po 2. světové válce

- *při vzniku samostatných států rozsáhlé migrace – Izrael, Indie x Pákistán*
- *odchod Němců ze střední a východní Evropy (13 mil.), Poláci (6,5 mil.)*
- *od 60. let se západní Evropa stává imigrační oblastí – dominuje pracovní migrace*
- *růst ilegální migrace*

Odsun Němců po 2. světové válce

- období 1945-46, vysídlení cca 2-3 milionů Sudetských Němců
- v roce 1930 žilo v českých zemích více než 3 mil. Němců (mapa)

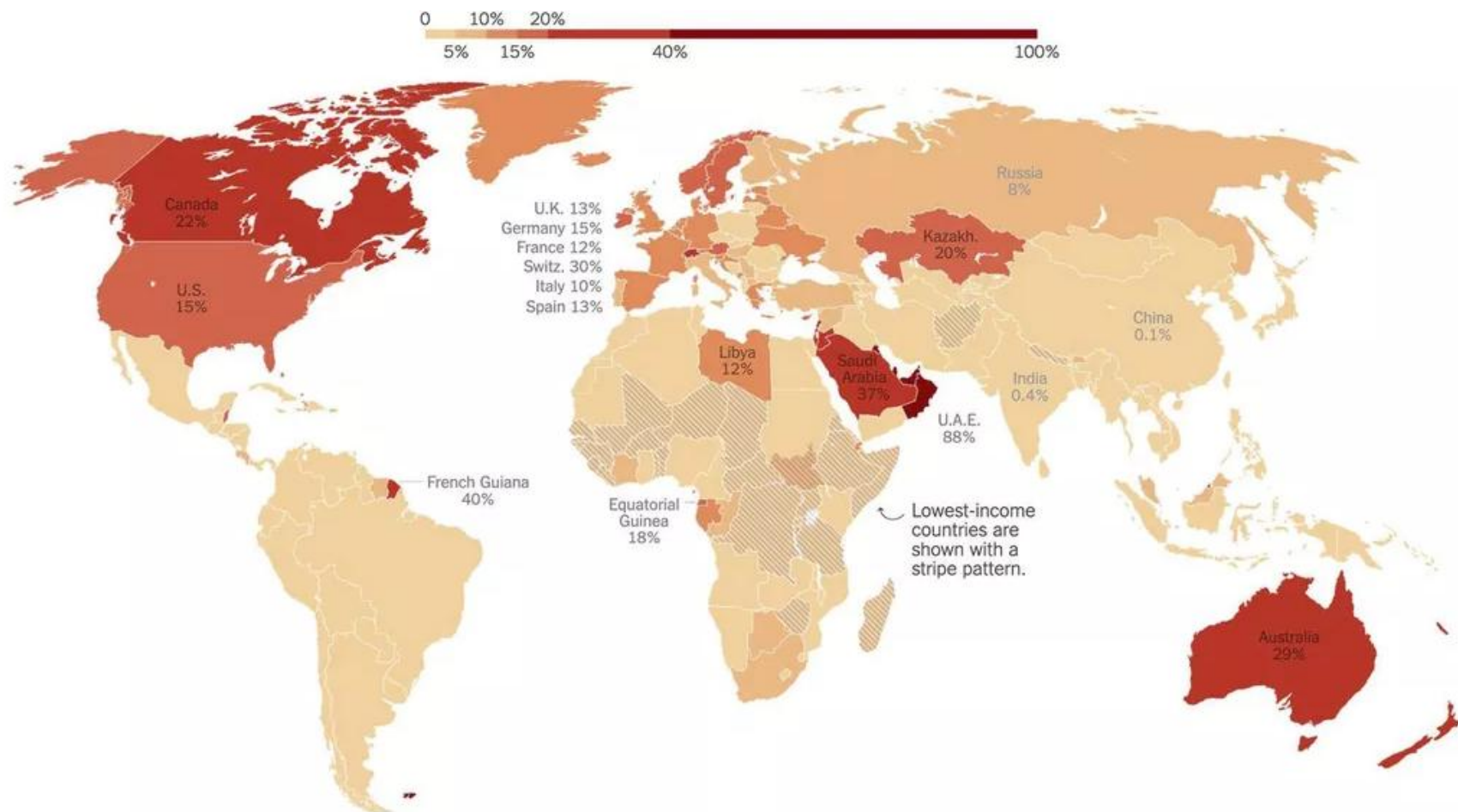

Trendy mezinárodní migrace (svět, Evropa a dopady na ČR)

situace ve světě

- *v roce 2010 žilo mimo svoji mateřskou zemi na světě něco přes 200 mil. lidí*
- *ročně jich přibývá 2-4 miliony*
- *podíl migrantů na celkovém obyvatelstvu Země je cca 3 %*
- *velmi nerovnoměrně rozmístění – 1/2 ve vyspělých a 1/2 v rozvojových zemích, v západní Evropě cca 20 milionů*
- *většinu tvoří ekonomičtí migranti, ale 30 milionů jsou uprchlíci*

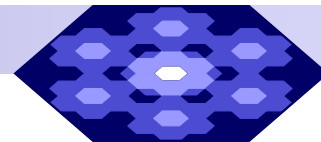
Podíl imigrantů ve státech světa

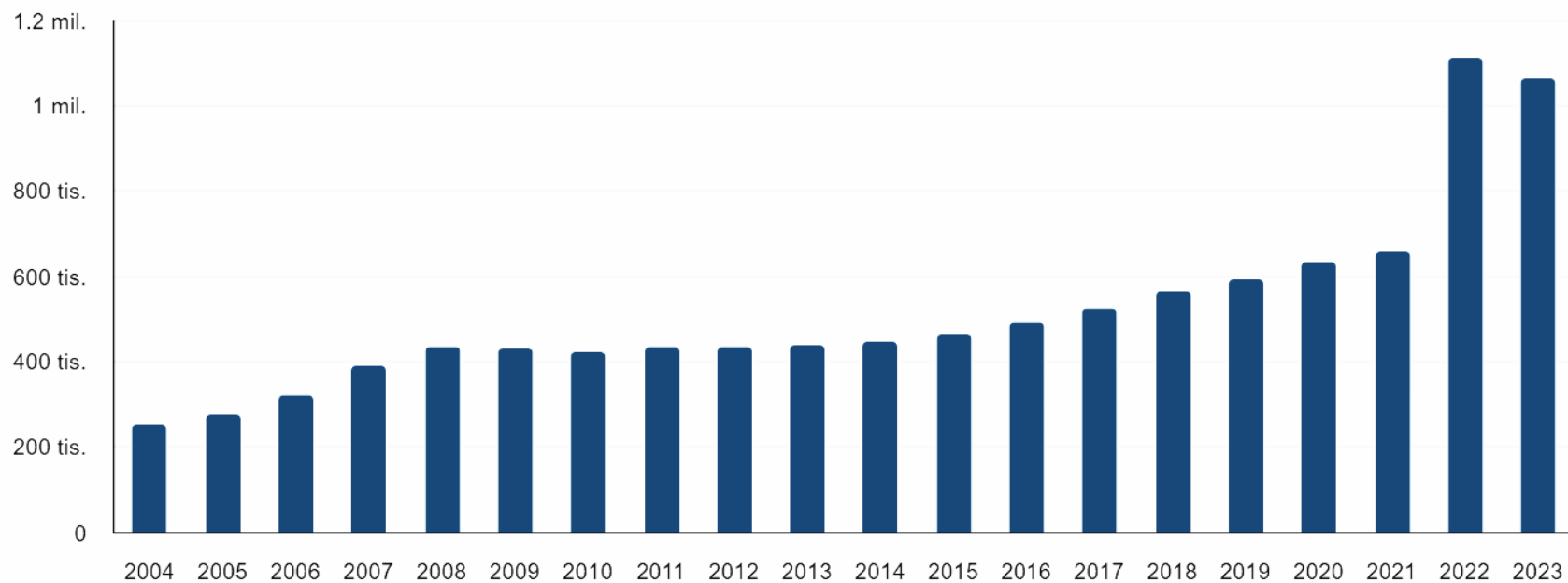
Situace v Evropě

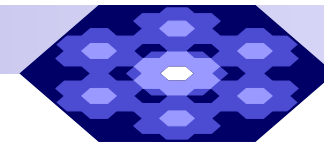
rozdělení Evropy na regiony s výrazně odlišným migračním chováním:

- *země bývalé Jugoslávie, kromě Slovinska*
- *západní Evropa*
- *země V4, Slovinsko a Pobaltí*
- *ostatní postkomunistické země včetně zemí bývalého SSSR*
- *Ukrajina*
- *Rusko*

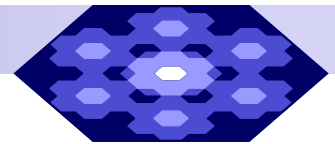
Vývoj počtu cizinců v České republice

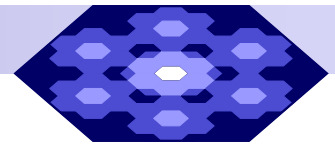
Cizinci s pobytem a cizinci zaměstnaní v ČR podle státního občanství (31. 12. 2022)

<i>Stát</i>	<i>Pobyt (tis.)</i>		<i>Stát</i>	<i>Zaměst. (tis.)</i>
<i>Ukrajina</i>	<i>636</i>		<i>Ukrajina</i>	<i>301</i>
<i>Slovensko</i>	<i>117</i>		<i>Slovensko</i>	<i>236</i>
<i>Vietnam</i>	<i>66</i>		<i>Polsko</i>	<i>52</i>
<i>Rusko</i>	<i>43</i>		<i>Rumunsko</i>	<i>49</i>
<i>Rumunsko</i>	<i>20</i>		<i>Bulharsko</i>	<i>39</i>
<i>Polsko</i>	<i>18</i>		<i>Vietnam</i>	<i>38</i>
<i>Celkem</i>	<i>1110</i>		<i>Celkem</i>	<i>905</i>

Přístupy k integraci cizinců

- **multikulturní** – Švédsko, Austrálie, Kanada – „všem stejná práva ve všech sférách“ – cizinci zůstávají i po několik generací neasimilováni
- **diskriminační („differential exclusion“)** – Německo, Švýcarsko, Rakousko atd. – začlenění imigrantů do určité společenské sféry (trh práce), ale znemožnění získání občanství, participace na veřejném životě
- **asimilační model** – Francie – příliš se neosvědčil – proces jednostranné adaptace

Přístupy k integraci cizinců

- **multikulturní** – Švédsko, Austrálie, Kanada – „všem stejná práva ve všech sférách“ – cizinci zůstávají i po několik generací neasimilováni
- **diskriminační („differential exclusion“)** – Německo, Švýcarsko, Rakousko atd. – začlenění imigrantů do určité společenské sféry (trh práce), ale znemožnění získání občanství, participace na veřejném životě
- **asimilační model** – Francie – příliš se neosvědčil – proces jednostranné adaptace

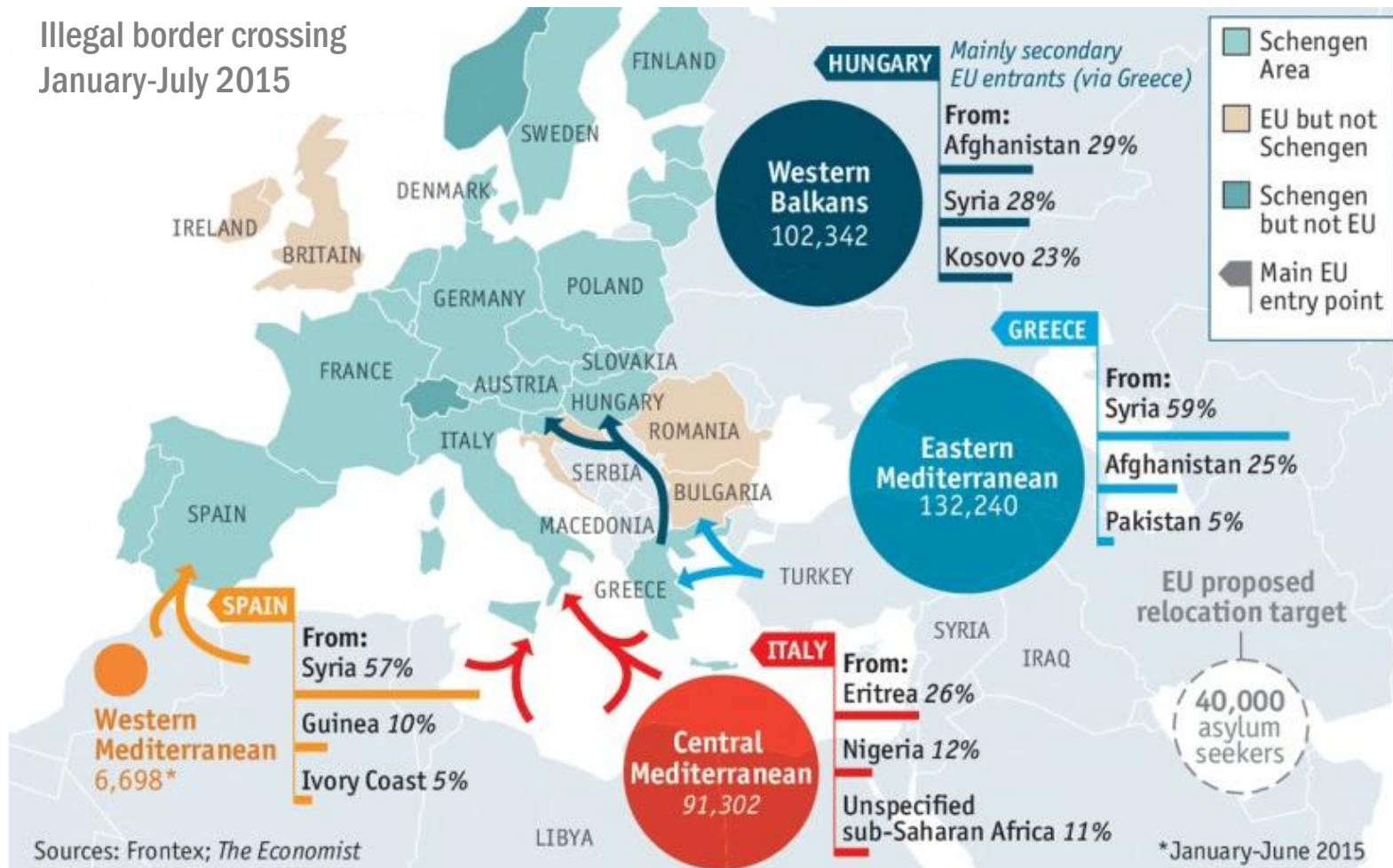
Aktuální akutní problém

- *migrace ze Sýrie a Blízkého východu*
- *nemá „dobré“ řešení*

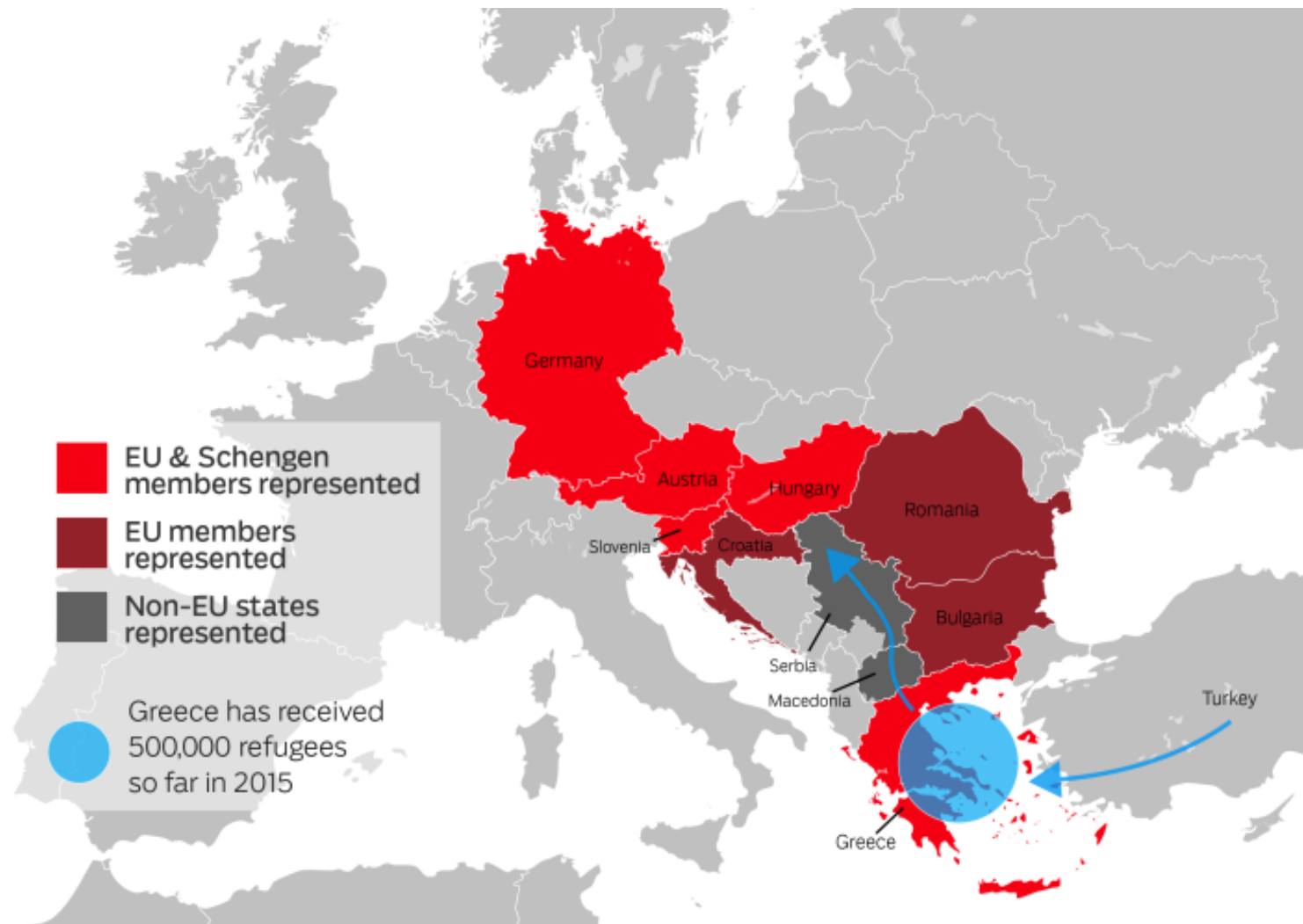

Původ a cesty uprchlíků

Illegal border crossing
January-July 2015

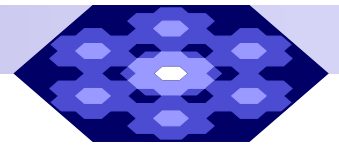

Hlavní migrační (uprchlický) koridor

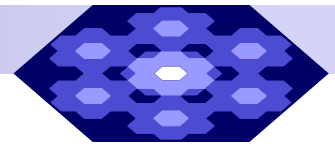
Nelegální migrace na hlavních trasách (I–VI/2022)

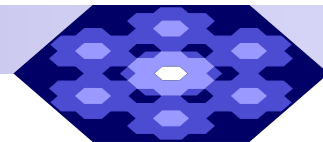
Nedávná uprchlická krize a Evropská unie

- *prevládají push faktory (politická a ekonomická nestabilita, válečné, náboženské a národnostní střety, zhoršení kvality životního prostředí...)*
- *převaha uprchlíků ze Sýrie, Afghánistánu a Blízkého východu (částečně i z Afriky)*
- *nutnost pomoci lidem postiženým válkou*
- *hrozba civilizačních střetů*
- *kvanta uprchlíků na řeckém pobřeží, diskutabilní problematika zavádění kvót pro státy EU*
- *„vysněné“ cílové země – Německo, Švédsko a další státy se štědrým sociálním systémem*
- *situace je kritická, nemá jednoduché řešení, stavění zdí, mluví se dokonce o konci Schengenu*

Aktuální uprchlická krize a Evropská unie

- *agrese Ruska a válka na Ukrajině*
- *pouze a výhradně push faktory (útěk před válkou)*
- *vyšší zastoupení žen a dětí mezi uprchlíky*
- *směřování do nejbližších nárazových zemí (Polsko, Slovensko, částečně i Česká republika; část uprchlíků pokračuje dále do západní Evropy)*
- *vyhledávání lokalit a států, kde mají uprchlíci alespoň náznak nějakých vazeb (příbuzní, přátelé apod.)*
- *nutnost pomoci lidem postiženým válkou*
- *u nás bez výraznější hrozby civilizačních střetů*
- *situace je kritická, nemá jednoduché řešení*
- *počty uprchlíků se neustále mění, v době zkoušky to mohou být úplně jiné hodnoty ve srovnání s dneškem*

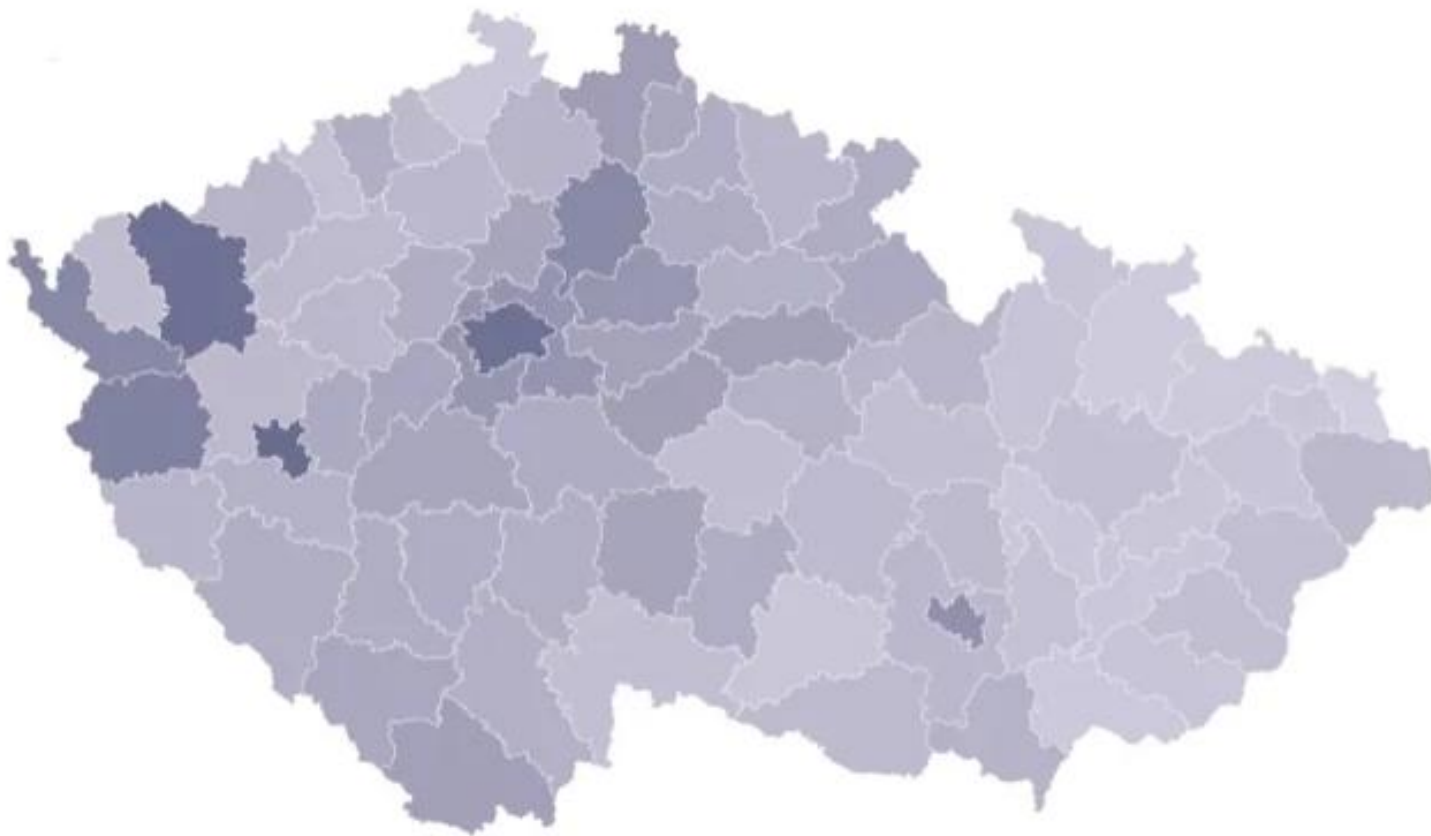

Ukrajinci v České republice (2022)

přepočet na obyvatele v okrese

OTEVŘENÁ DATA

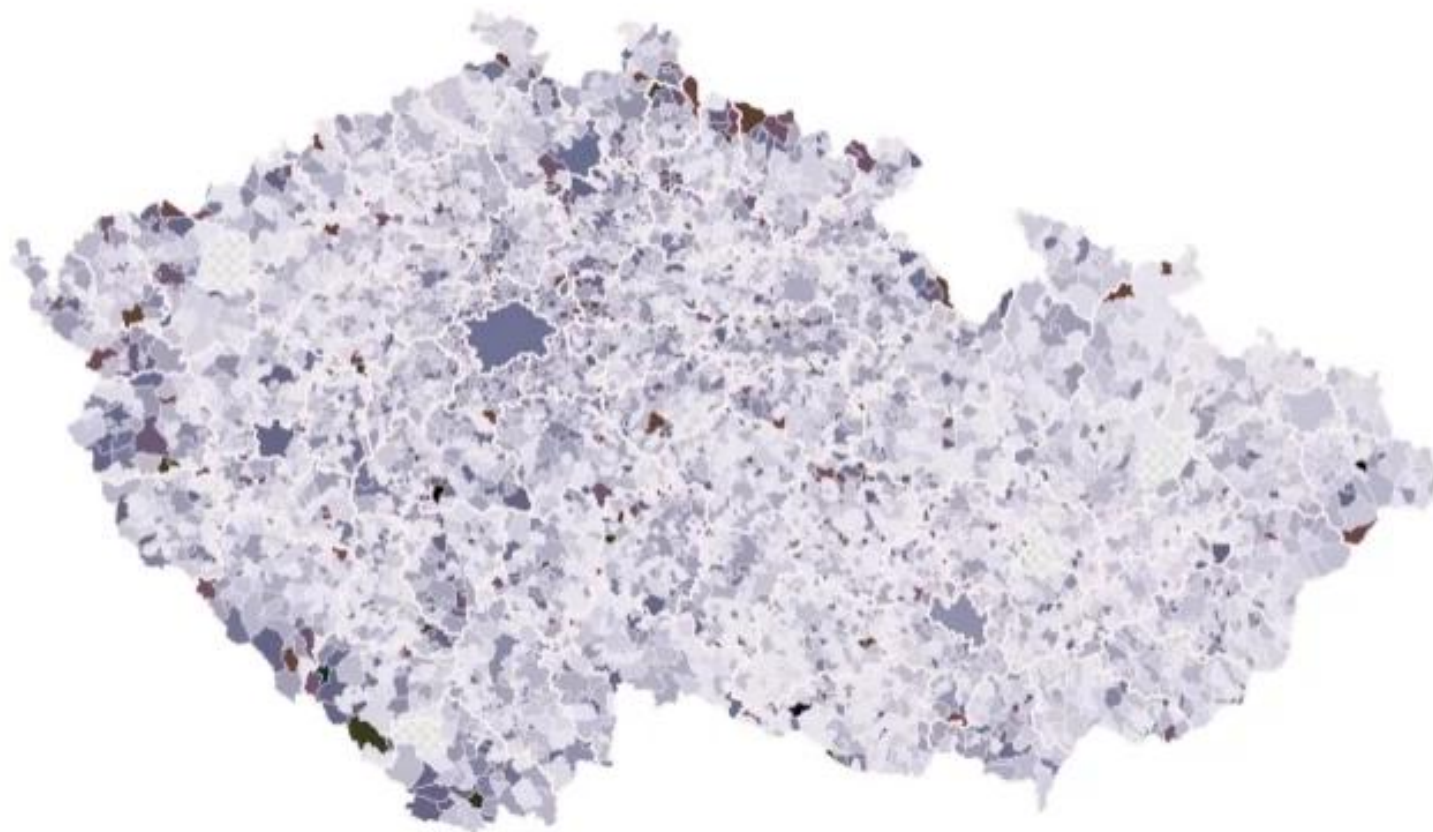

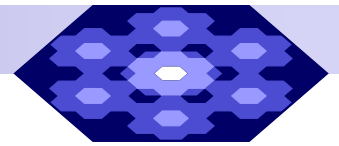
Ukrajinci v České republice (2022)

přepočet na obyvatele v obci

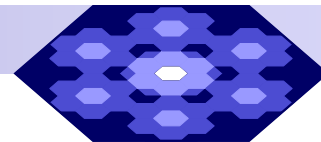
OTEVŘENÁ DATA

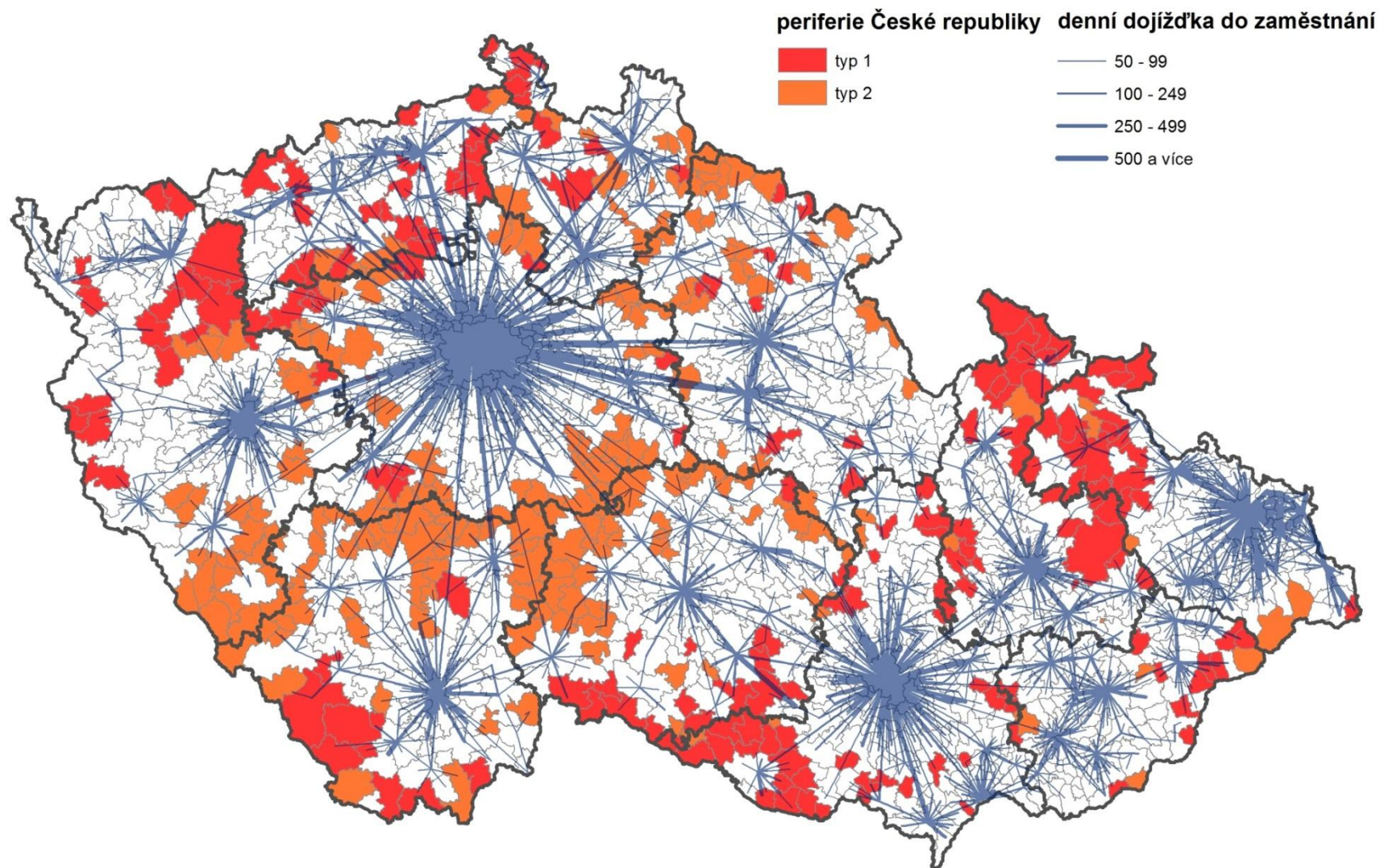

Další druhy prostorové mobility

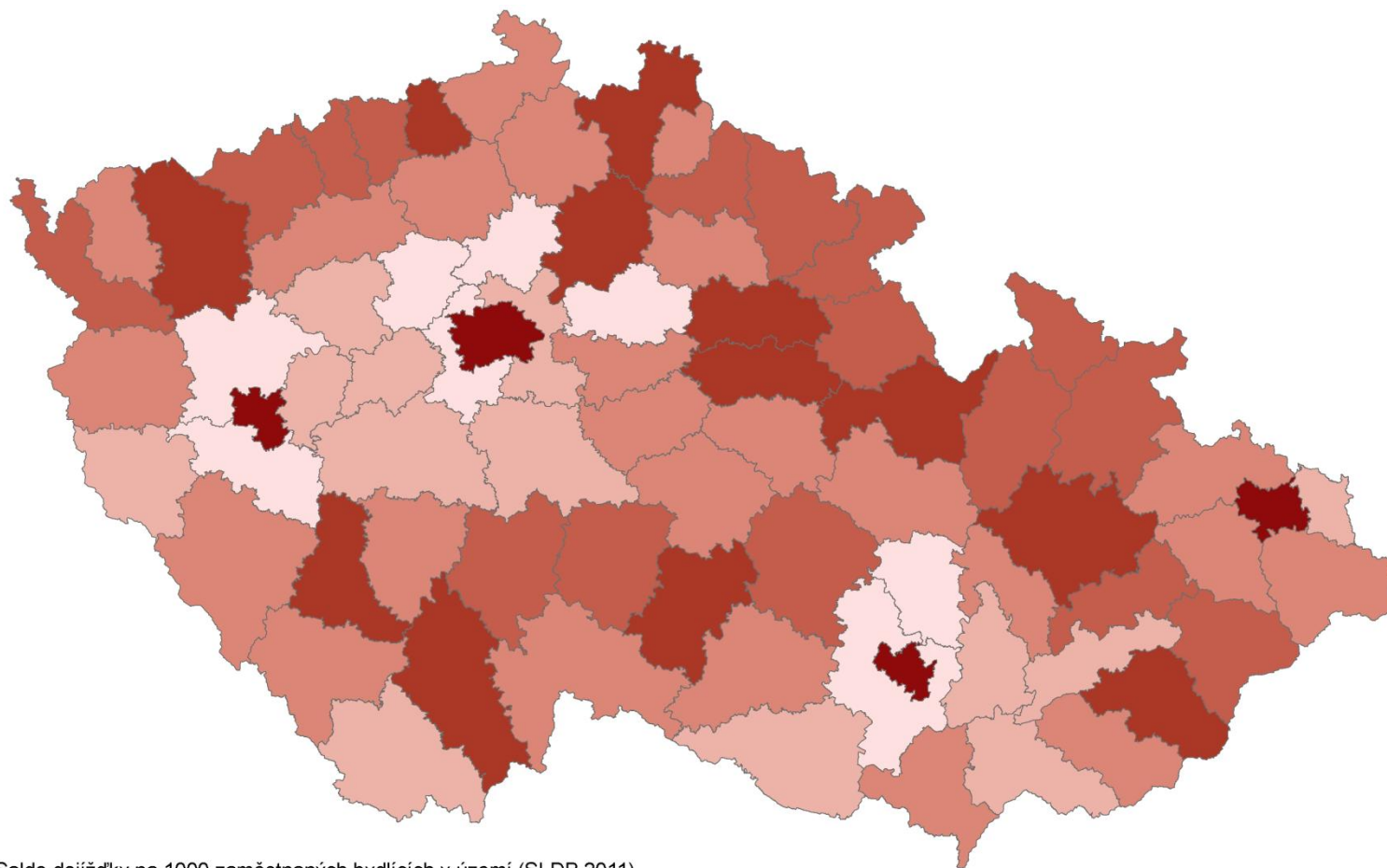
- **pracovní migrace** (dojížd'ka za prací), studijní migrace, dojížd'ka za službami
- evidence v rámci SLDB od roku 1961 – pracovní dojížd'ka a dojížd'ka do škol
- dojížd'ka za službami, za rekreací... – výběrová šetření
- nepravidelné pohyby: hlavně cestovní ruch

Hlavní směry mezi-obecní dojížděky (2011)

Saldo meziokresní dojížděky do zaměstnání (2011)

Saldo dojížděky na 1000 zaměstnaných bydlících v území (SLDB 2011)

-157,4 a méně	-52,89 až -13,8
-157,39 až -102,6	-13,79 až 52,9
-102,59 až -52,9	52,91 a více

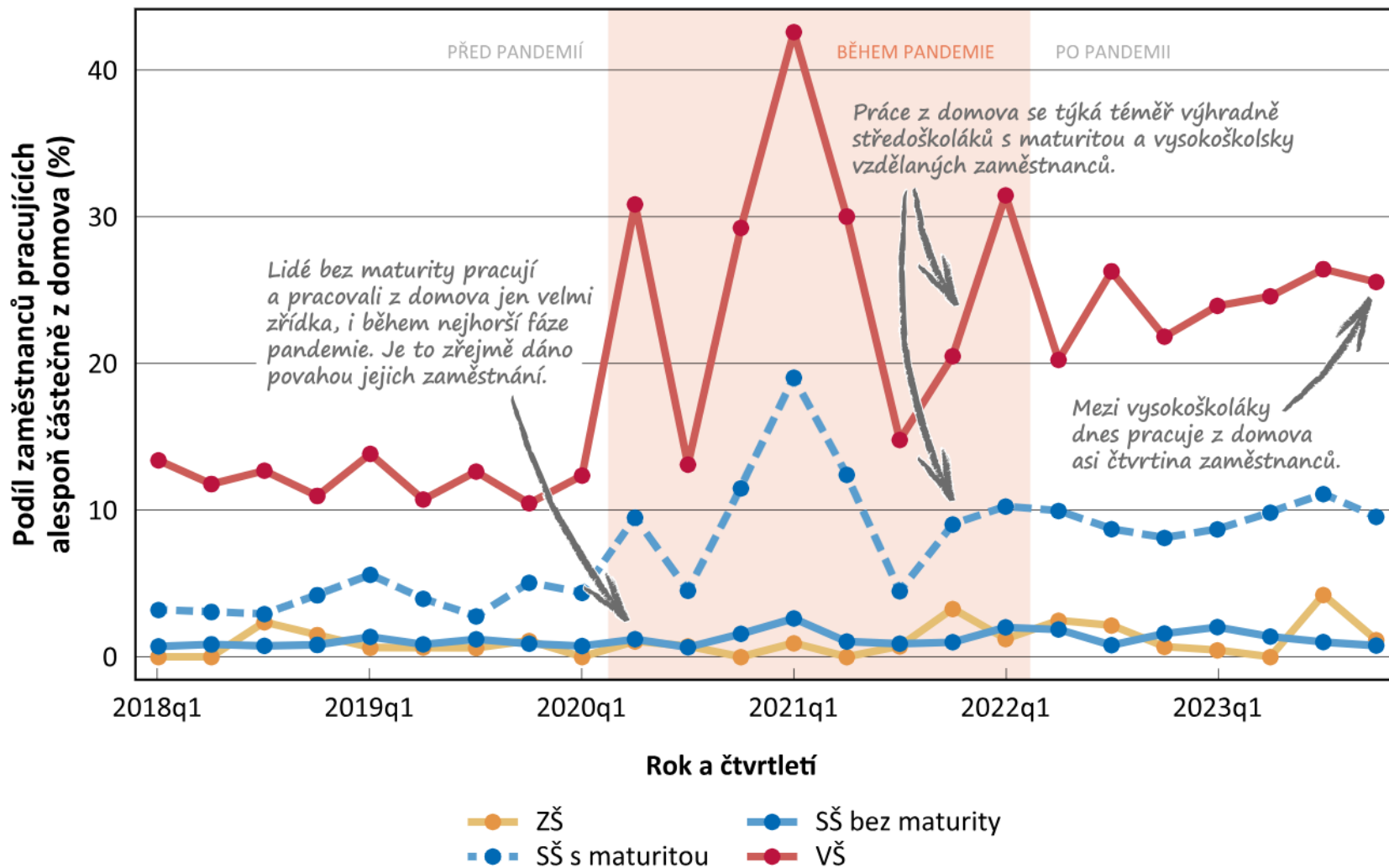
minimum:
okres Praha-západ (-258,3)
okres Plzeň-sever (-245,5)

maximum:
okres Brno-město (259,4)
hl.m. Praha (203,1)

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

Home office snižující denní dojížd'ku: vliv (post)covidu

Zdroj: Bičáková, Kalíšková (2025)

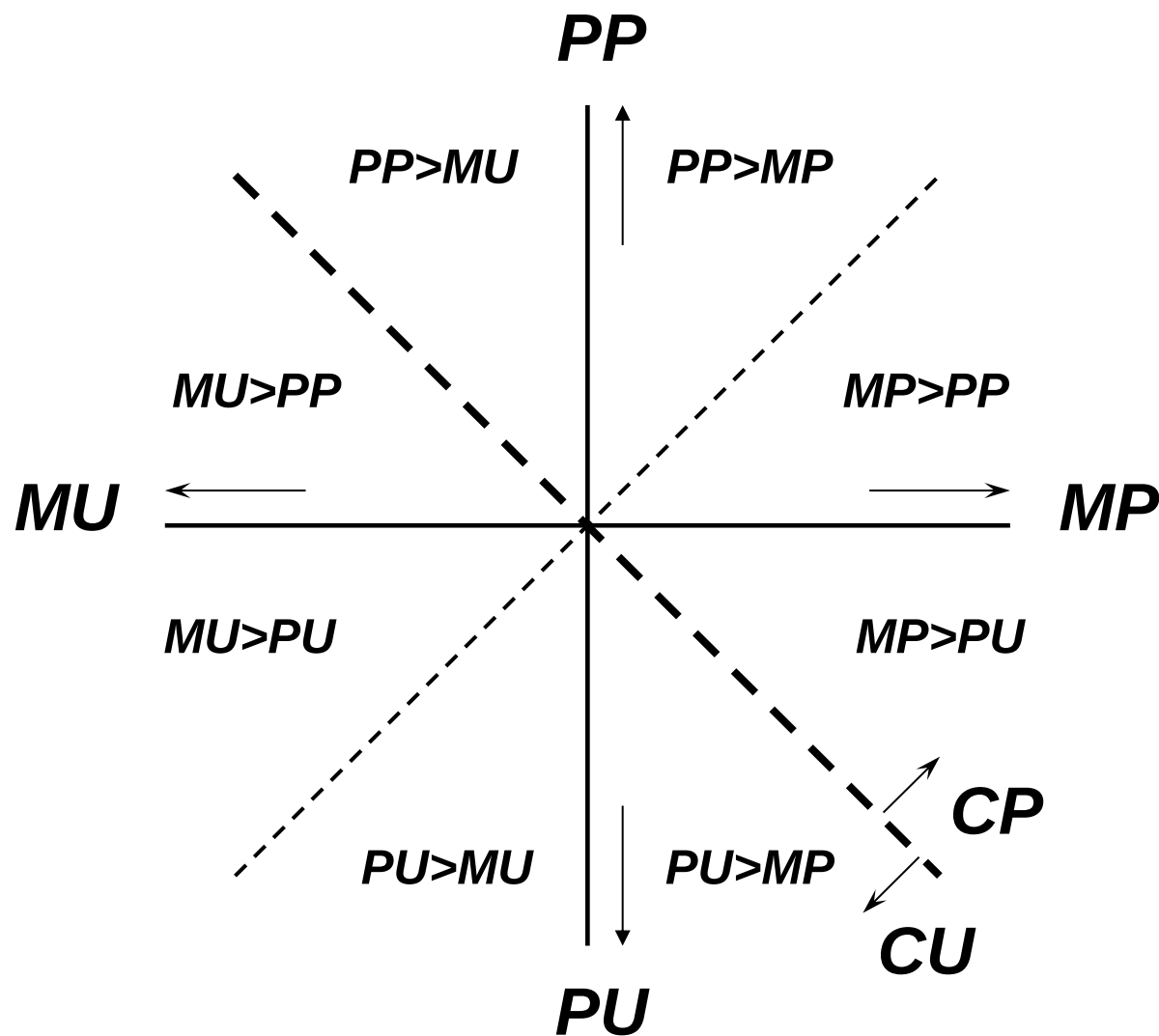
Celkový pohyb obyvatelstva

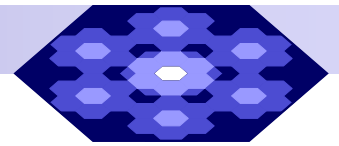
■ ***celkový přírůstek / úbytek obyvatelstva***

- *absolutní počet: součet přirozeného a mechanického pohybu*
- *relativní přírůstek*
přepočet na střední stav

$$cp = \frac{N - M + I - E}{\bar{S}} * 1000$$

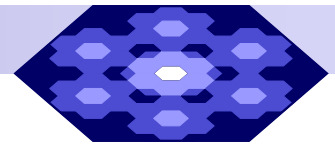
Celkový pohyb obyvatelstva (Webbův diagram)

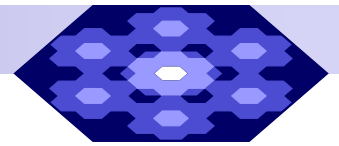
Populační politika

- *součást státní politiky v oblasti populačního vývoje, **vázána** většinou pouze **na přirozený pohyb obyvatel***
- *široké pojetí: všechna opatření, která ovlivňují populační vývoj (bez ohledu na prioritu a cíl)*
- *užší pojetí: opatření přímo na ovlivnění demografické reprodukce*
- *nejužší pojetí: pronatalitní politika (často popukační politika v užším slova smyslu)*
- *vychází ze stanovení populačního optima, spojena se státní ideologií*

Populační politika

- ***pronatalitní vs. antinatalitní***
- *příklady pronatalitní politiky: totalitní režimy (např. fašistické Německo, komunistické země), ale i některé západoevropské země, opatření mají v mnoha případech pouze krátkodobý charakter*
- *příklady antinatalitní politiky: hlavně rozvojové země (Čína, Indie, JV Asie, Latinská Amerika – často velmi úspěšná, v mnoha případech s negativními dopady)*

Shrnutí

- *velké migrační proudy na Zemi vždy byly a budou, jsou přirozeným důsledkem nerovnoměrného rozložení přírodních i socio-ekonomických prvků*
- *při push faktorech, zejména z válečných důvodů, je dobré prokázat empatii a vstřícnost vůči imigrantům*
- *cílená propopulační politika postavená pouze na imigraci může poškozovat zdrojová území*
- *hlavní migrační směry v České republice se úplně otočily: od urbanizace k suburbanizaci*
- *jak přistupovat k zvýšeným imigračním tokům v případech, že to nejsou vynucené imigrace nebo že to jsou imigrace z kulturně a civilizačně zcela odlišného prostředí?*